ECLI:LV:AT:2025:0422.18230006323.4.L

Lieta Nr. 18230006323, SKK-27/2025

Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Senāts

LĒMUMS

Rīgā 2025. gada 22. aprīlī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Aija Branta, senatori Ivars Bičkovičs un Inese Laura Zemīte

rakstveida procesā izskatīja krimināllietu sakarā ar Dienvidlatgales prokuratūras prokurores Aleksandras Drozdovskas kasācijas protestu un apsūdzētās /Persona A/ (*/Persona A/*) kasācijas sūdzību par Latgales apgabaltiesas 2024. gada 13. marta lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Latgales rajona tiesas 2023. gada 21. decembra spriedumu

/Persona A/, dzimusi /Datums/,

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 15. panta ceturtajā daļā un 285. panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 8 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 70.[14] panta 1. daļu no /Persona A/ piedzīta noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas priekšmeta – transportlīdzekļa „Toyota Prius”, Polijas Republikas reģistrācijas numurzīme /reģistrācijas numurs/ – vērtība 3663 *euro*.

Izlemts jautājums par rīcību ar lietisko pierādījumu.

[2] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /Persona A/ atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 15. panta ceturtās daļas un 285. panta otrās daļas par mēģinājumu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās nelikumīgi pārvietot vairākas personas pāri valsts robežai.

[3] Ar Latgales apgabaltiesas 2024. gada 13. marta lēmumu, iztiesājot krimināllietu sakarā ar prokurores A. Drozdovskas apelācijas protestu un apsūdzētās /Persona A/ apelācijas sūdzību, Latgales rajona tiesas 2023. gada 21. decembra spriedums atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Tiesa atzina, ka /Persona A/ nevis nelikumīgi mēģināja vairākas personas pārvietot pāri Latvijas Republikas valsts robežai, bet nodrošināja šīs personas ar īslaicīgu uzturēšanās iespēju Latvijas Republikā slēptā veidā transportlīdzeklī nokļūšanai uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti.

[4] Par apelācijas instances tiesas 2024. gada 13. marta lēmumu prokurore A. Drozdovska iesniegusi kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai

apelācijas instances tiesā sakarā ar Kriminālprocesa likuma 574. panta 2. punktā norādīto pārkāpumu, nepareizi piemērojot Krimināllikuma 285.[1] pantu.

Kasācijas protests pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Apelācijas instances tiesa sašaurināti tulkojusi Krimināllikuma 285. pantā lietoto terminu „valsts robeža" un kļūdaini attiecinājusi to vienīgi uz Latvijas Republikas ārējo robežu.

Apelācijas instances tiesa, atzīstot, ka apsūdzētā /Persona A/, iespējams, apdraudēja nevis valsts robežas šķērsošanas interesi, bet nodrošināja valsts teritorijā nelikumīgi iekļuvušās personas ar iespēju nelikumīgi uzturēties Latvijas Republikā, nav ņēmusi vērā Padomes 2002. gada 28. novembra Direktīvas 2002/90/EK, ar ko definē neatļautas ieceļošanas, tranzīta un uzturēšanās atbalstīšanu (turpmāk – Direktīva 2002/90/EK), 1. panta 1. punkta „a" apakšpunktā noteikto dalībvalstu pienākumu paredzēt atbilstošas sankcijas pret jebkuru personu, kas tīši palīdz šķērsot dalībvalsts teritoriju tranzītā personai, kura nav dalībvalsts pilsonis, pārkāpjot attiecīgās valsts likumus par ārvalstnieku ieceļošanu vai tranzītu, kas atbilst Krimināllikuma 285. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvam.

[4.2] Personām, kuras apsūdzētā mēģināja pārvietot pāri Latvijas Republikas valsts robežai ar Lietuvas Republiku, nebija tiesību uzturēties Latvijas Republikas un Eiropas Savienības teritorijā, līdz ar to šo personu pārvietošana pāri Latvijas Republikas valsts robežai bija nelikumīga.

[4.3] Apelācijas instances tiesa, nekonstatējot apsūdzētās /Persona A/ darbībās Krimināllikuma 15. panta ceturtajā daļā un 285. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574. panta 2. punktā norādīto pārkāpumu.

[5] Par Latgales apgabaltiesas 2024. gada 13. marta lēmumu apsūdzētā /Persona A/ iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu sakarā ar pieļautajiem Kriminālprocesa likuma pārkāpumiem.

Motīvu daļa

[6] Senāts atzīst, ka, ievērojot kasācijas protesta argumentus, izskatāmajā lietā ir sniedzama atbilde, vai apelācijas instances tiesa pareizi interpretējusi Krimināllikuma 285. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu.

[6.1] Pirmās instances tiesā lieta izskatīta bez pierādījumu pārbaudes. Ar pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētā /Persona A/ atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 15. panta ceturtās daļas un 285. panta otrās daļas par mēģinājumu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās nelikumīgi pārvietot vairākas personas pāri valsts robežai.

Saskaņā ar pirmās instances tiesas spriedumu /Persona A/ vienojās ar pirmstiesas kriminālprocesā nenoskaidrotu personu par samaksu veikt četru Irānas pilsoņu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai. 2023. gada 18. septembrī Krāslavas novada Asūnes pagastā /Persona A/ minētās personas bez ieceļošanai derīgiem dokumentiem uzņēma transportlīdzeklī, lai tālāk nogādātu uz Vācijas Federatīvo Republiku. Minēto noziegumu /Persona A/ neīstenoja līdz galam no viņas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, jo transportlīdzekli aizturēja policijas darbinieki.

Ar Latgales apgabaltiesas 2024. gada 13. marta lēmumu, izskatot lietu sakarā ar prokurores apelācijas protestu un apsūdzētās /Persona A/ apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesa nepamatoti izskatījusi lietu bez pierādījumu pārbaudes, jo pēc lietas materiālu pārbaudes pirmās instances tiesai vajadzēja rasties šaubām par apsūdzētās /Persona A/ darbību kvalifikācijas pamatotību pēc Krimināllikuma 285. panta. Ņemot vērā, ka /Persona A/ automašīnā uzņēma vairākas personas, kas jau bija nelikumīgi šķērsojušas valsts ārējo robežu, bet robežkontrole

netiek veikta personām, kuras šķērso valsts iekšējās robežas starp Eiropas Savienības dalībvalstīm, apsūdzētā ar savām darbībām apdraudēja nevis valsts robežas šķērsošanas interesi, bet apzināti nodrošināja personas ar iespēju nelikumīgi uzturēties Latvijas Republikā, par ko paredzēta atbildība Krimināllikuma 285.[1] pantā.

[6.2] Krimināllikuma 285. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objekts ir pārvaldības kārtība, nodrošinot Latvijas Republikas valsts robežas šķērsošanas kārtības ievērošanu, un no objektīvās puses minētais noziedzīgais nodarījums raksturojas ar aktīvām darbībām, kas izpaužas vismaz vienas personas nelikumīgā pārvietošanā pāri valsts robežai. Noziegums ir pabeigts ar brīdi, kad vainīgais ir pārvietojis vienu vai vairākas personas pāri valsts robežai.

Senāts norāda, ka jēdziena „valsts robeža" skaidrojums sniegts Latvijas Republikas valsts robežas likuma 1. panta 1. punktā, kas noteic, ka Latvijas Republikas valsts robeža ir nepārtraukta un noslēgta līnija un ar šo līniju sakrītoša vertikāla virsma, kas Latvijas Republikas sauszemes un ūdeņu teritoriju, zemes dzīles un gaisa telpu norobežo no kaimiņvalstīm un no Latvijas Republikas ekskluzīvās ekonomiskās zonas Baltijas jūrā.

Savukārt šā likuma 1. panta 4. un 5. punkts definē valsts ārējo un iekšējo robežu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta Regulas (ES) Nr. 2016/399 par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas robežu kodekss) (turpmāk – Šengenas robežu kodekss) 2. panta 1. un 2. punktu.

Krimināllikuma 285. panta dispozīcijā, atšķirībā no Krimināllikuma 284. panta, nav ietverta speciāla norāde uz valsts robežas veidu. Tādējādi minētās tiesību normas patiesais (īstais) saturs ir plašāks nekā tas izriet no minētās tiesību normas valodnieciskās (vārdiskās) izteiksmes, un šis saturs noskaidrojams, piemērojot paplašināto iztulkošanu (*Meļķisis E. Tiesību normu iztulkošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 1999, 40. lpp., Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: autora izdevums, 2004, 141. lpp.*).

Noskaidrojot Krimināllikuma 285. pantā ietvertā jēdziena „valsts robeža" saturu atbilstoši Šengenas robežu kodeksa regulējumam, pielietojot teleoloģisko (jēgas un mērķa) tiesību normu iztulkošanas metodi, jāinterpretē paplašināti, proti, ar valsts robežu saprotot ne vien Šengenas valstu ārējo robežu, bet arī Eiropas Savienības attiecīgās dalībvalsts iekšējās robežas.

Krimināllikuma 285. panta dispozīcijā ietverto jēdzienu „valsts robeža" apelācijas instances tiesa izskatāmajā lietā attiecinājusi vienīgi uz Latvijas Republikas ārējo robežu ar Baltkrievijas Republiku. Tiesa nav ņēmusi vērā Latvijas Republikas iekšējās robežas ar divām Baltijas valstīm, tajā skaitā ar Lietuvas Republiku, uz kuru saskaņā ar iepriekšējo vienošanos apsūdzētajai sākotnēji bija jānogādā četras personas, lai tālāk tās nogādātu uz Vācijas Federatīvo Republiku.

[6.3] Apelācijas instances tiesa atsaukusies uz Šengenas robežu kodeksu, kurā ietverti noteikumi par to personu robežkontroli, kuras šķērso Eiropas Savienības dalībvalstu ārējās robežas, vienlaikus nosakot, ka netiek veikta to personu robežkontrole, kuras šķērso iekšējās robežas starp Eiropas Savienības dalībvalstīm. Vienlaikus tiesas atsauce uz minētajiem noteikumiem nav pamats secinājumam, ka jebkuras personas pārvietošana pāri valsts iekšējai robežai vienmēr būs likumīga, kā to atzinusi apelācijas instances tiesa.

Valsts robežas šķērsošanas jautājumi reglamentēti Latvijas Republikas valsts robežas likuma 10. pantā, kura ceturtā daļa noteic, ka personas valsts robežu šķērso ar derīgiem ceļošanas dokumentiem un citiem dokumentiem, kuru nepieciešamība noteikta normatīvajos aktos, kas regulē personu ieceļošanas, uzturēšanās, izceļošanas vai ceļošanas tranzītā kārtību. Savukārt Imigrācijas likuma 1. panta 2. punktā noteikts, ka ceļošanas dokuments ir personu apliecinošs dokuments, kas saskaņā ar Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem tā turētājam dod tiesības šķērsot Latvijas Republikas valsts robežu. Savukārt ceļošanas dokumenta derīguma kritēriji ir noteikti Šengenas robežu kodeksa 6. panta 1. punkta „a" apakšpunktā. Arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīvas 2008/115K par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi 3. panta 2. punkts noteic, ka nelikumīga uzturēšanās ir tāda trešās valsts valstspiederīgā atrašanās dalībvalsts teritorijā, kurš neatbilst vai vairs neatbilst ieceļošanas nosacījumiem, kas noteikti Šengenas

Robežu kodeksa 5. pantā, vai arī citiem ieceļošanas, uzturēšanās vai pastāvīgas uzturēšanās nosacījumiem šajā dalībvalstī.

Tiesību doktrīnā atzīts, ka valsts robežas šķērsošana ir nelikumīga, tajā skaitā, ja tā veikta bez attiecīgu institūciju atļaujas, bez ceļošanas dokumenta vai cita dokumenta, kura nepieciešamību valsts robežas šķērsošanai nosaka normatīvie akti, vai arī izmantojot nederīgus ceļošanas dokumentus (*Hamkova D. Krimināllikuma 285. panta komentārs. Grām.: Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2023., 581.-582.lpp.*).

Tādējādi personas pārvietošana pāri valsts iekšējai robežai, kurai nav noteikta robežkontroles pagaidu atjaunošana, atzīstama par nelikumīgu, ja persona neatbilst ieceļošanas un izceļošanas nosacījumiem.

[6.4] Senāts norāda, ka Krimināllikuma 285. panta saturs interpretējams kopsakarā ar Direktīvu 2002/90/EK un Padomes 2002. gada 28. novembra pamatlēmumu 2002/946/TI par krimināltiesiskās sistēmas stiprināšanu, lai novērstu neatļautas ieceļošanas, tranzīta un uzturēšanās atbalstīšanu.

Tādējādi Eiropas Savienības tiesības neliedz dalībvalstīm kriminalizēt direktīvā norādītās darbības, turklāt to kriminalizēšana atbilst Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām. Latvijas Republikai, tāpat kā tās kaimiņvalstīm, ar kurām tai ir iekšējās sauszemes robežas, ir saistošs Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokols pret migrantu nelikumīgu ievešanu pa zemes, jūras un gaisa ceļiem (turpmāk – Protokols), kas stājās spēkā 2004. gada 28. janvārī. Atbilstoši Protokola 6. panta pirmās daļas „a" un „b" apakšpunktam, katra dalībvalsts veic nepieciešamus likumdošanas un citus pasākumus, lai par krimināli sodāmām atzītu migrantu nelikumīgu ievešanu vai darbības, kas izdarītas nolūkā veicināt migrantu nelikumīgu ievešanu, ja tās izdarītas ar iepriekšēju nodomu un nolūkā tieši vai netieši iegūt kādu finansiālu vai citu materiālu labumu.

[6.5] Krimināllikuma 285. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir ar formālu sastāvu un ir pabeigts ar brīdi, kad vainīgais pārvietojis vienu vai vairākas personas pāri valsts robežai.

Pārvietošana pāri valsts robežai var notikt jebkādā veidā, tajā skaitā, izmantojot sauszemes transportlīdzekli. Šādā gadījumā persona zināmu laiku var atrasties (uzturēties) noteiktā teritorijā pirms un pēc robežas šķērsošanas.

Termins „uzturēties" tiek skaidrots kā – atrasties, dzīvot, mist, piemist, piemājot; (kādu laiku) pabūt, sabūt, kavēties, palikt, neilgu, arī noteiktu laiku būt, atrasties (noteiktā vietā, arī vidē), uz laiku atrasties, dzīvot, mist, dzīvot, mitināties, mājot" (*Sinonīmu vārdnīca. Rīga: Avots, 2001, 448. lpp., vārdnīca „Tēzaurs", pieejams: https://tezaurs.lv/uzturēties:1*).

Kaut arī Krimināllikuma 285. panta dispozīcija *ekspresis verbis* neparedz apzinātu personas nodrošināšanu ar iespēju nelikumīgi uzturēties Latvijas Republikā, minētais izriet no fakta, ka personas nelikumīga pārvietošana pāri valsts robežai nav iespējama kaut vai bez īslaicīgas uzturēšanās Latvijas Republikas teritorijā, proti, to šķērsojot tranzītā, transportējot personu uz kādu apmešanās vietu vai izmitinot.

Minētais secinājums izriet arī no Direktīvas 2002/90/EK, kuras 1. panta 1. punkta „a" apakšpunktā par pārkāpumu atzīta palīdzība nelikumīgi ieceļot dalībvalsts teritorijā vai šķērsot to tranzītā personai, kura nav šīs dalībvalsts pilsonis, pārkāpjot attiecīgās valsts likumus par ārvalstnieku ieceļošanu vai tranzītu. Tādējādi secināms, ka palīdzība personai nelikumīgi šķērsot dalībvalsti tranzītā ir pielīdzināma palīdzībai nelikumīgi ieceļot dalībvalsts teritorijā.

Turklāt atbilstoši 2003. gada 11. decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā" anotācijā norādītajam saskaņā ar Krimināllikuma 284. pantu, kur atbildība paredzēta par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, pie krimināltatbildības iespējams saukt personas, kuras uzturas Latvijas Republikā, neievērojot nepieciešamās likumīgās uzturēšanās prasības, bet personas, kuras nelikumīgi pārvieto pāri valsts robežai citas personas – saskaņā ar Krimināllikuma 285. pantu (*8. Saeimas likumprojekta Nr. 213 „Grozījums Krimināllikumā" anotācija*).

[6.6] No subjektīvās puses personas nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, tas ir, persona apzinās, ka nelikumīgi pārvieto personu pāri valsts robežai, un vēlas to īstenot.

Tādējādi, ja tiek konstatēts apsūdzētā nodoms personu nelikumīgi pārvietot pāri valsts robežai un apsūdzētais ar šādu nodomu personai nodrošina iespēju nelikumīgi uzturēties valstī, piemēram, transportē, faktiski tiek uzsāktas darbības, kas kvalificējamas pēc Krimināllikuma 285. panta.

Saskaņā ar celto apsūdzību /Persona A/ nodoms bija vērsts uz četru personu, kas iepriekš bija pārvietotas pāri Latvijas Republikas ārējai robežai, nelikumīgu pārvešanu pāri valsts iekšējai robežai, lai nogādātu viņus uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti.

[7] Ņemot vērā minēto apsvērumu kopumu, Senāts atzīst, ka ar Krimināllikuma 285. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu jāsaprot personas nelikumīga pārvietošana gan pāri valsts ārējai, gan iekšējai robežai.

Savukārt personas uzturēšanās nodrošināšana valstī, piemēram, tranzīta laikā, lai īstenotu nodomu – personu nelikumīgi pārvietot pāri valsts robežai –, neietekmē noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju pēc Krimināllikuma 285. panta.

Līdz ar to Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa nepareizi iztulkojusi Krimināllikuma 285. pantu un tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574. panta 2. punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, tādēļ apelācijas instances tiesas lēmums ir atceļams.

[8] Senāts konstatē, ka pirmās instances tiesā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 499. pantu lieta izskatīta, neveicot pierādījumu pārbaudi. Saskaņā ar šā panta ceturto daļu šādu spriedumu apelācijas kārtībā var pārsūdzēt tikai daļā par tiesas piespriesto sodu, kompensāciju, rīcību ar mantu vai sakarā ar pieļautiem procesa pārkāpumiem.

Pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas kārtībā atbilstoši likumā noteiktajām prasībām pārsūdzēja apsūdzētā /Persona A/, iesniedzot apelācijas sūdzību, bet prokurore iesniedza apelācijas protestu.

Apelācijas instances tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā, bet neizvērtēja apsūdzētās /Persona A/ apelācijas sūdzību un prokurores apelācijas protestu, kas jāveic apelācijas instances tiesai, izskatot šajā daļā apelācijas kārtībā pārsūdzēto Latgales rajona tiesas 2023. gada 21. decembra spriedumu.

[9] Kriminālprocesa likuma 588. panta $3.^1$ daļā noteikts, ja kasācijas instances tiesa pieņem šā likuma 587. panta pirmās daļas 2. punktā paredzēto lēmumu, tā izlemj jautājumu arī par drošības līdzekli.

Saskaņā ar Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 39. panta piekto daļu un Kriminālprocesa likuma 277. panta desmito daļu /Persona A/ 2024. gada 20. maijā atbrīvota no apcietinājuma sakarā ar soda izciešanu.

Senāts atzīst, ka drošības līdzekļa piemērošanai /Persona A/ šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 2. punktu, Senāts

nolēma

atcelt Latgales apgabaltiesas 2024. gada 13. marta lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Latgales apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

A. Branta I. Bičkovičs I. L. Zemīte